

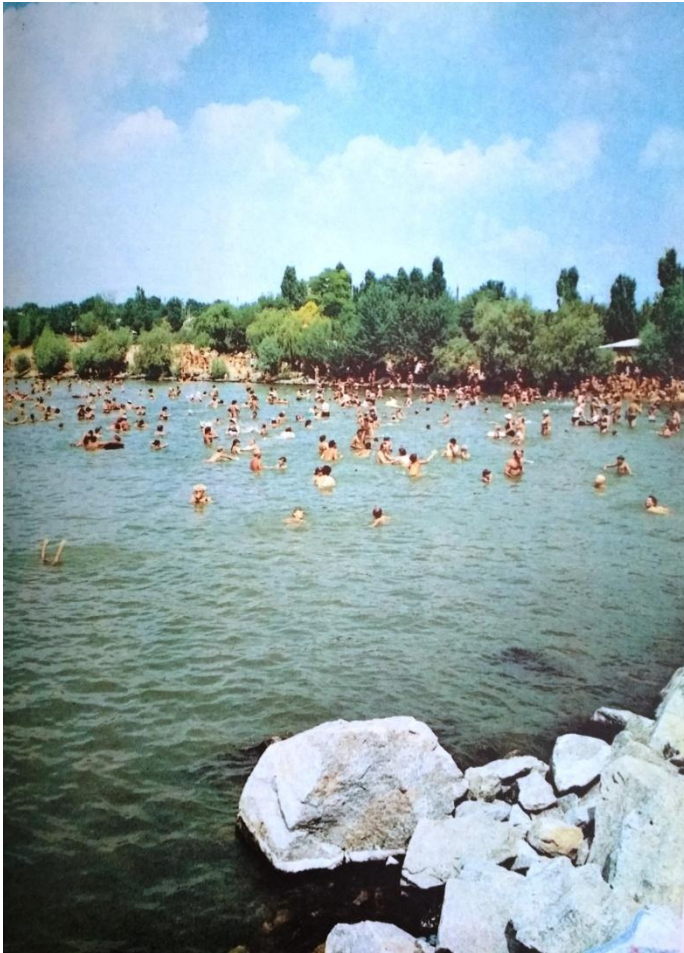
Департамент освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації
Відділ освіти і науки Нікопольської міської ради
Комунальний заклад “Нікопольська середня
загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №23”

Каховське водосховище – ціна надбаного і втраченого

Теплохідна екскурсія Каховським морем. 1957р

«Чи не дорого нам обійдуться ці їхні кіловати?»

*Нікополь. Фотоальбом.
Київ. Мистецтво. 1988 р*

Фото з мережі Інтернет 2008 р
<https://ok.ru/nikopolonline/topic/65675326540656>

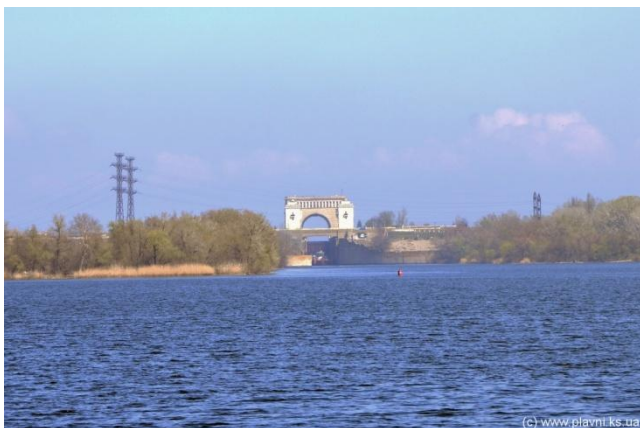
Ці світлини зроблені з різницею у 20 років. Що ж призвело до екологічного лиха й перетворило райський куточок на "болото". Чи не зависоку ціну ми заплатили за електроенергію ГЕС?

Про море... прозою

«Не думав, що така гнітюча це картина - розруйноване людське житло, розбите передчасно й ще серед розкішної природи українського літа».

Олесь Гончар

У вересні 1950 року Рада Міністрів СРСР прийняла рішення про будівництво на Дніпрі в районі Каховки гідроелектростанції потужністю 250 тисяч кіловат з греблею і великим водосховищем. Так розпочалася в історії Нікополя «поема про море».

Каховська ГЕС.

Джерело: <https://plavni.ks.ua/uk/nova-kakhovka/kakhovska-hes.html>

Микитин Ріг. Острів Кохання. Нікополь

Фото: авторський проект Костенко А. "Нікополь. Страницы истории."

«Кінці» у воду

Дніпровські плавні 1914-поч.1950рр

Джерело:

<http://www.bizslovo.org/content/index.php/ua/foto/view/15.html>

Каховська ГЕС.

Джерело: <https://plavni.ks.ua/uk/nova-kakhovka/kakhovska-hes.html>

Ось так і пішли під воду сакральні дніпровські береги, осередки давньої української цивілізації, старокозацькі вольності, колиска людської культури. Щезли найчарівніші краєвиди і ландшафти. В зону затоплення потрапили старовинні козацько-січові кладовища — пантеон нації.

Загалом в Україні внаслідок будівництва гідроелектростанцій зазнало затоплення 3 тисячі храмів, 10 тисяч цвинтарів, 5 мільйонів могил. Зник унікальний природний комплекс дніпровських порогів — скелі, балки, острови.

Мета виправдовує засоби?

*Переселення місцевих
жителів*

<https://ukurier.gov.ua/uk/articles/proekt-velikij-dnipro-zatoplennya/>

Греблю та море будували ті, кого холодним літом 1954-го звільняли з ГУЛАГів. Жертви знущання радянським керівництвом, як відомо, виправдовувалися. Натомість мукам народу проголошувалася інша мета – нагромадження води як для потреб населення індустріальних центрів та зрошення посушливих районів півдня України і Криму, так і для промислового комплексу Придніпров'я, який мав розбудовуватися до нечуваних раніше меж.

«ВодоКладовище»: під каховськими водами похована історія

*Розкопка могили кошового
отамана Івана Сірка.*

Джерело:

[https://gazeta.ua/articles/history/ rezulta
ti-ekspertizi-reshtok-otamana-ivana-
sirka-peredali-v-muzej/823426](https://gazeta.ua/articles/history/rezultati-ekspertizi-reshtok-otamana-ivana-sirka-peredali-v-muzej/823426)

Історія ще дасть оцінку цьому без перебільшення злочинному проекту та організаторам його виконання. Ось тільки ніхто з тих, хто задумував цю так звану реконструкцію Дніпра, вже не відповість нам і нашим нащадкам на одне просте запитання: **навіщо?**

1967 року кошового отамана Івана Сірка перепоховали, через те, що води Каховського водосховища наблизилися до могили.

Під водою, в гирлі річки Чортомлик, залишився острів, на якому й перебувала Січ

Чортомлицька Січ. Реконструкція. Джерело:
<https://geomap.com.ua/uk-uh8/315.html>

Відомому українському археологу й поету Борису Мозолевському довелось лише із сумом констатувати:

“Де січові старі руїни
Воляють про свої права.
Вночі козацькі домовини
Каховське море вимива.
Лише коли останні кості
У морі випадуть на дно,
В судомі скорчившись від злості.
Напевне вибухне воно.

«Поема про море» Олександра Довженка

Кадри з фільму «Поэма о море».

Реж. О. П. Довженко

Джерело:

<https://www.youtube.com/watch?v=CJN0riQ35kI>

Зйомки фільму «Поэма о море».

Реж. О. П. Довженко

Джерело: <https://www.pinterest.com>

Довженко не зміг залишитися осторонь від такої серйозної події, як будівництво Каховської ГЕС, задля якого треба було затопити величезні території. Тому в 1950-х роках він приїхав на Нікопольщину, побував у Червоногригоровці, Покровському, Капулівці, селі Грушовий Кут...

«Багаті були плавні, поетичні і несканно прекрасні. І от вони щезли. І жодна художня наволоч не змалювала їх напам'ять нащадкам, боючись, мабуть, звинувачень у націоналізмі.»

Як «партійці» перемогли природу...

Гребля і Каховська ГЕС
Джерело: <https://uk.wikipedia.org>

«Каховське море вже нічого не скаже нашим нащадкам про свою передісторію, ніби зовсім не було її... Увесь знаменитий Запорозький Луг, чаруючі історичні запорізькі ріки, заводи і села, де люди народжувались, кохали, вмирали, - все щезло».

Повінь на Дніпрі. Початок 1930-х рр.

Джерело:

<http://www.bizslovo.org/content/index.php/ua/foto/vie/w/15.html>

Зі спогадів очевидців...

- Плавні дали можливість багатьом людям вижити під час голоду, війни та німецької окупації, - говорить мешканка Капулівки Раїса Скрипник, що пам'ятає шкільну лінійку 1952 року, на якій вона бачила і чула Довженка. - Там завжди були городи, на яких все дуже добре родило. Сім'ї тільки й виживали завдяки добрим, щедрим врожаям. Зараз це все згинуло...

- Двоє мешканців Капулівки потрапили у кадри фільму «Поема про море». Епізоди, коли вода прибувала, знімали саме в нашому селі! - підкреслює директорка школи Валентина Болюк. - А тоді ж ще не було жодних спецефектів. Тож все, що показано у фільмі, було насправді. В «Поемі про море» є епізод, де діти вулицею села переносять експонати шкільного музею зі старої школи в нову.

Дніпровські плавні 1914-поч.1950 рр

Джерело:

<http://www.bizslovo.org/content/index.php/ua/foto/view/15.html>

Що ми отримали?

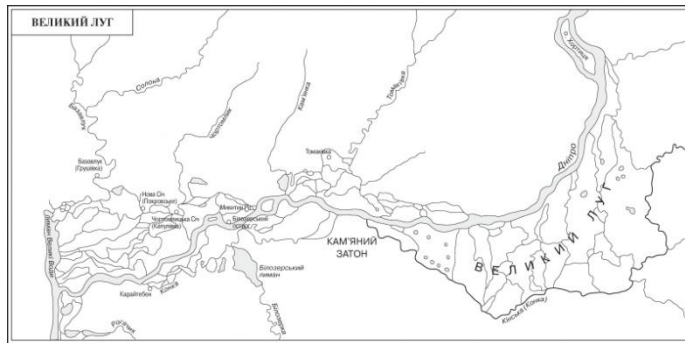

Рис. 16. Схема Каховского водохранилища

Схема Каховського водосховища.

Джерело:

https://www.mv.org.ua/news/122462-tragedija_velikogo_luga.html

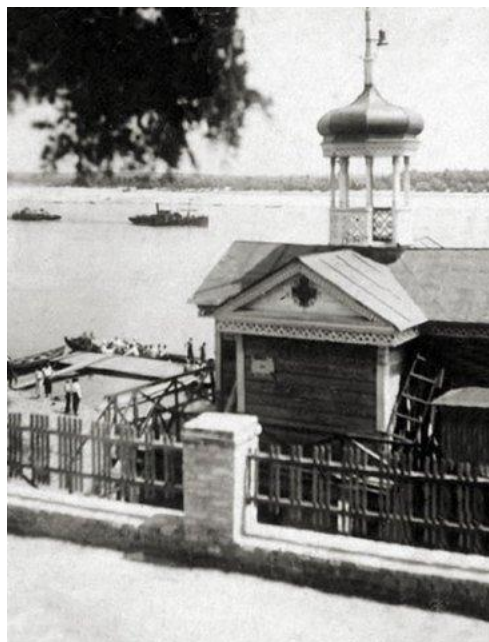
Мапа Великого Лугу.

Джерело: https://www.mv.org.ua/news/122462-tragedija_velikogo_luga.html

Водосховища повністю змінили природний режим великої річки: порушено течію, втрачено динаміку водообміну, виникли застійні зони, втрачено здатність річки до самоочищення, різко змінилися фізичний і хімічний режими, поширилося цвітіння води.

Якщо колись нашу найповноводнішу річку предки називали Борисфеном, що означало «сховище життєвих сил», то нині це хіба що сховище смертельних небезпек для населення, яке вже на грані можливостей у боротьбі з ними. Зі створенням водосховищ виникли умови, сприятливі для розвитку нових видів бактерій, які зумовлюють специфічні захворювання людей і тварин.

Нема Дніпра - вода лишилась...

Нікополь. Пристань. Вид на Дніпро

[http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/plavni/
147-velyky-lug/414-pro-more-prozoyu.html](http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/plavni/147-velyky-lug/414-pro-more-prozoyu.html)

Великий Луг - Кінські та Базавлуцькі плавні - до їх знищення та затоплення в 1956 році були унікальним природним ландшафтом. Під водою назавжди опинилось більш ніж 10 населених пунктів та біля 30 тисяч гектарів родючої землі. Назавжди зникло більше, ніж 60 дрібних річок та озер, які були суттєвим елементом формування місцевого природного різноманіття.

«Потонули навіки старі хрести на дідівських кладовищах»

Ідеологія великих будов комунізму й сталінського плану перетворення природи не визнавала обов'язків і боргів перед минулим і нащадками, культурною й історичною спадщиною. Переселяли живих і мертвих - бажаючим дозволялось розкопувати могили, збирати і перевозити залишки рідних.

*Каховська ГЕС. Водозливна
плотина після
затоплення. 1955 р.*

«Геологічне диво! ...на дні якого затонуло навіки дитинство»

*Будівництво Каховської ГЕС.
Перекриття русла. Вихід
банкета з води. 1955 р.*

Перед затопленням стрімко пройшли по Великому Лугу малочислені наукові експедиції. Але "ніким не замальовані і не написані пейзажі плавнів, вирубаних від Запоріжжя до Каховки з метою створення дна моря. Перенесені цілі села. Який величезний пізнавальний інтерес являли б ці картини нашої старовини в музеях придніпровських міст через сто років!" (Довженко О.П. "Поема про море").

«Предупреждение - хата продается на разбей»

Будівництво Каховської ГЕС

Джерело:

<https://nikopol.informator.ua/2019/07/08/nikopol-istoricheskij-kak-velikij-lug-i-plavni-stali-kahovskim-morem/>

Жодної роз'яснювальної роботи не проводилося. Просто заходили в двори, обміряли, записували й кожному індивідуально повідомляли про затоплення й необхідність переселитися на гору.

Більше того, всім, хто не встиг переселитися у визначений строк, заявляли: «Якщо до такого-то числа не переїдеш, попереджаємо - будемо ламати будинок бульдозером, незалежно від того, живеш ти в ньому чи ні». Так поводитись з людьми, що виграли війну, вижили в окупації, в голодомори, а попереднє покоління примусово переселялось на схід.

«Природа не храм, а майстерня»?

Хибна думка та самовпевненість у тому, що «людина - цар природи», вже принесла й продовжує приносити сумні наслідки. Після затоплення плавнів птахи навесні повертались у рідні краї, довго кружляли над «морем» і гинули.

Мешканці Каховського водосховища

Джерело:

<https://nikopol.informator.ua/2019/07/08/nikopol-istoricheskij-kak-velikij-lug-i-plavni-stali-kahovskim-morem/>

Чим замулені наші джерела

«Ніким не замальовані і не написані пейзажі плавнів, вирубаних від Запоріжжя до Каховки з метою створення дна моря, перенесені цілі села... Який величезний пізнавальний інтерес являли б ці картини нашої старовини в музеях придніпровських міст через сто років».

Довженко О.П.

Під водною поверхнею, в 50-70-і роки минулого століття, виявились похованими 2,3% орної землі України. Досягнутий рівень стабільного функціонування водосховищ є оманливим - в них та навколо йде постійна геологічна діяльність. Сьогоднішній Дніпро - це уже не природне джерело приємної на смак питної води і не природна екосистема.

Фото з мережі Інтернет

Джерело:

<https://nikopol.net.ua/news/5857.html>

Не кожен птах долетить до середини Дніпра

Якщо до будівництва Каховського водосховища у Дніпровських плавнях мешкало 188 видів птахів, то нині місцева фауна налічує лише 46 видів птахів. Вже через 10-15 років після будівництва водосховища зникли лелека чорний, скопа, коровайка, сіра та руда чаплі, орлан-білохвіст.

Фото з мережі Інтернет. Джерело:

http://www.poetryclub.com.ua/upload/poem_all/00435890.jpg

Плавні. Район Довгалівки, м. Нікополь

Фото: авторський проєкт

Костенко А. "Никополь. Страницы истории."

Як змінити ситуацію на краще ?

Захід сонця на березі Каховського водосховища. Фото з мережі Інтернет. Джерело:

<https://vesti.dp.ua/nebolshoj-gorodok-na-dnepropetrovshhine-bogat-na-dostoprimechatelnosti-foto/>

На превеликий жаль, не все сьогодні можна виправити та змінити: не можна відтворити чарівні Дніпровські плавні, унікальна природа яких формувалась протягом багатьох тисячоліть, неможливо, особливо в умовах зміни клімату, відродити чисельні, нині затоплені річки та озера. Але певні заходи, спрямовані на оздоровлення природи Нікопольського регіону та запобігання подальшому поширенню негативних процесів, сьогодні ще можна зробити. Усе в наших руках!

Використані джерела:

1. Сандул В.А. Чим замулені наші джерела // Свята справа. - 2009. - № 1-2. - С. 45-47.
2. Горло Н. В. Основні підходи до забудови сіл та житлового будівництва у зоні водосховищ Дніпровського гідрокасаду: історичний аспект (50-70-ті рр. XX ст.). Український селянин, 2006, 10: 363-366.
3. Сандул В.А. Про море... прозою // Свята справа. - 2007. - № 1. - С. 23-25.
4. Сацький, Павло Вікторович. "Українська РСР і науково-проектне забезпечення будівництва Каховської ГЕС і Південно-Українського та Північно-Кримського каналів." (2016).
5. Тімченко В. М. "Прогноз Каховського водосховища." (2015).
6. Федоненко О. В., Осіпова Н. Б., Шарамок Т. С., Маренкова О. М. (2010). Гідроекологічний стан Каховського водосховища. *Питання біоіндикації та екології.*—Запоріжжя: ЗНУ, 214-222.
7. Шоломій Ю. М. Перспективи розвитку впливу можливої реконструкції Каховської ГЕС на екосистеми пониззя Дніпра народного господарства в зоні Каховського гідробудівництва. — К.: Видавництво Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, 1952. — 35 с.

Запрошуємо до співпраці

Корзун Катерина Миколаївна

Адреса: м. Нікополь, вул. Корбута, 1а

Телефон: 0665609645

E-mail: korzun_2007@i.ua

Мій блог: <http://katerinakorzun.blogspot.com>

